

ЉИЉАНА ЖИВКОВИЋ
НЕНАД ЖИВКОВИЋ*

ДЕМОГРАФСКЕ ПРОМЕНЕ И ПРОЦЕСИ У МРЕЖИ НАСЕЉА ОПШТИНЕ НЕГОТИН*

Садржај: Анализа демографских фактора проучаваног простора указује на различите демографске моделе развоја. Неравномеран привредни и просторни развој индустрије условио је просторно демографску поларизацију становништва општине Неготин. Транзиција је у релативно кратком временском периоду довела до спонтане урбанизације и стихијне деаграризације. Све је то утицало на бржи темпо социјалних и демографских процеса, нарочито на миграциона кретања усмерена ка Неготину, што је подстакло неравномерност развоја и поларизацију простора на зону концентрације становништва (град и приградска насеља). Насупрот градском центру су сеоска насеља која су депопулациона, изражене економске неразвијености.

Кључне речи: промене, мрежа насеља, деаграризација, урбанизација, поларизација, демографија

Abstract: The analysis of demographic factors of the studied area points to the different demographic development models. Uneven economic and regional development of industry caused the regional demographic polarization of the population of Negotin municipality. In relatively short period, the transition has caused spontaneous urbanization and deagrarization. All that influenced the faster tempo of social and demographic processes, especially the migrations towards Negotin, which led to the developmental unevenness and regional polarization to the zone of population concentration (town and the suburban areas). Contrary to the town centre, there are depopulation rural areas, with outstanding economic undevelopment.

Key words: change, network of settlements, deagrarization, urbanization, polarization, demography

Увод

Мрежу насеља у општини Неготин чини 38 сеоских и једно градско насеље Неготин као регионални, функционални и популациони центар. Сеоска насеља (изузев приградских) карактерише изразита депопулација и деаграризација. Однос укупног становништва и броја насеља је просечна величина насеља. Њена вредност је 1921. године износила 1430 становника и до Другог светског рата бележен је пораст просечне величине насеља. По попису 1948. године је износила 1627, а 2002. године 1471 становника, што указује на негативне развојне тенденције у општини другој половини XX века. Просечна величина сеоских насеља је у првом делу посматраног периода расла са 1332 на 1508 становника, а затим од пописа 1948. године долази до изразитог смањивања са 1508 на 1001 становника. Просечно растојање сеоских насеља у Крајини је 5,3 km.

* Др Љиљана Живковић, доцент, Географски факултет, Студентски трг 3/III, Београд

Мр Ненад Живковић, асистент, Географски факултет, Студентски трг 3/III, Београд

* Рад представља резултате истраживања пројекта 146015 које финансира Министарство науке и заштите животне средине Србије.

Промене у демографској величини насеља

Концентрација становништва у градском насељу Неготину и демографско пражњење сеоских насеља је изазвано исељавањем или смањењем природног прираштаја. Уједињена, ова два процеса су допринела променама у демографској величини насеља. У општини Неготин, поред градског насеља идентификоване су и три категорије сеоских насеља датих према демографској величини коришћењем модификованог модела (Илић Ј., Стојановић С.1985). Модификацију су условиле промене које су се десиле на проучаваном простору, на основу које су одређене категорије насеља:

- I – мала насеља са мање од 500 становника
- II – средња насеља која имају од 500 до 1000 становника
- III – велика насеља са више од 1000 становника.

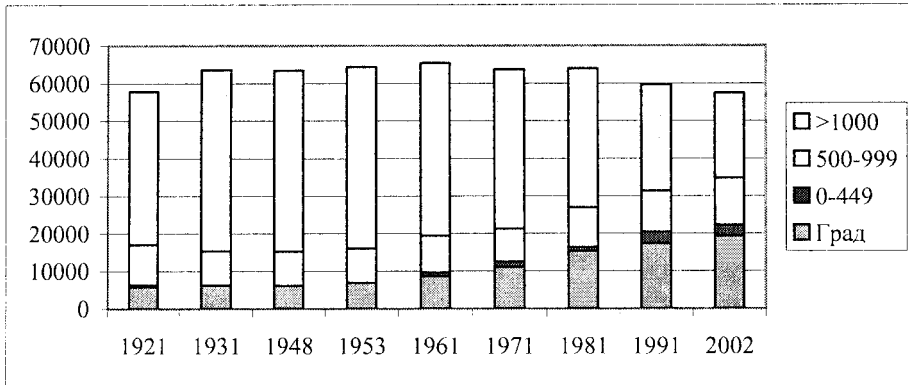
Посматрајући податке из табеле 1 јасно се уочавају промене у демографском развоју насеља. У међупописном периоду 1921–1953. године у општини није било малих насеља, већ су преовлађивала велика насеља са преко 1000 становника, по попису 1931. године их је било чак 26. Према подацима пописа 1961. године дошло је до значајних промена у демографској величини насеља. У условима руралног егзодуса и смањења броја пољопривредног становништва, број малих насеља се увећава са 2 на 9, уз постепено увећавање њиховог становништва у укупном, са 1,7% на 5,1%. Број средњих села је у посматраном међупописном периоду (1961-2002. године) порастао за седам, али се број великих насеља смањило са 24 на 12, а њихово учешће становништва у укупном са 81,0% на 39,3%. Урбанизација и концентрација становништва у градском насељу Неготину условила је да се број становника већих насеља смањује, а повећава се број малих насеља која имају до 500 становника.

Табела 1. Структура насеља по демографској величини

Год.	Град			Остала насеља									Укупно Бр.ст.
	Бр.ст.	%	Бр.нас.	0-499			500-999			1000 и више			
				Бр.ст.	%	Бр.нас.	Бр.ст.	%	Бр.нас.	Бр.ст.	%	Бр.нас.	
1921	5872	10,1	1	463	0,8	1	10607	18,3	15	40882	70,7	22	57824
1931	6217	9,8	1	-	-	-	9124	14,3	12	48272	75,9	26	63613
1948	6143	9,7	1	-	-	-	9070	14,3	12	48234	76,0	26	63447
1953	6982	10,8	1	-	-	-	9058	14,0	12	48318	75,2	26	64358
1961	8635	13,2	1	982	1,7	2	9811	17,3	12	45981	81,0	24	65409
1971	11166	17,5	1	1316	2,5	3	8851	16,8	11	42373	80,6	24	63706
1981	15311	23,9	1	1049	2,2	3	10587	21,8	14	37026	76,1	21	63973
1991	17355	29,1	1	3088	7,3	5	10898	25,8	16	28218	66,9	17	59559
2002	19314	33,7	1	2939	5,1	9	12583	21,9	17	22543	39,3	12	57379

Сукцесија демографског уситњавања сеоских насеља се огледа и у смањењу просечног броја становника. Просечно село 1961. године имало је 1774 становника да би се до 2002. године смањило на 1001 становника, што указује на изразит депопулациони процес који се одвија на овом простору. Највећи део радно и репродуктивно способног становништва се иселио, и у будућности се очекује

успоравање тог тренда, али и популационо смањивање сеоских насеља као последица опадања природног прираштаја.

Графикон 1. Промене структура насеља по демографској величини

Промене густине насељености

Густина насељености је један од значајних показатеља промена просторно демографских односа у општини Неготин. Тенденције у развоју урбане и руралне популације указују на значајне промене у преразмештају становништва и густини насељености. Оне се испољавају у виду:

- смањења опште густине насељености на проучаваној територији,
- смањења опште аграрне густине насељености и преразмештају становништва на релацији сеоска насеља-град,
- порасту урбане и стамбене густине насељености у Неготину.

У првој половини XX века, све до шездесетих година, општа густина насељености је расла са 53 ст. на 60 становника на km^2 . Као последица смањења броја становника у општини у периоду 1961-2002. године смањила се и општа густина насељености са 60,1 на 52,6 ст. на km^2 , као и општа аграрна густина са 90,1 на 82 становника на 100 ха пољопривредне површине.

Густина насељености града је одраз развијености и просторног распореда његових функција. За израчунавање густине становништва, због недостатака информационе основе, густина становништва Неготина одређена је на основу односа броја становника и површине статистичких кругова на које је град подељен (градска територија је подељена на 12 статистичких кругова, у оквиру којих је издвојено 36 пописних).

Густина становништва као динамична категорија се мења у зависности од демографског развоја и територијалног ширења града. У 1961. години је износила 22 становника по хектару градске територије, а у 2002. години се повећала на 49. За овај период нема доступних нумеричких показатеља који указују на мењање густине насељености појединих делова града. На основу посматрања о развоју и просторном распореду функције становања, може се закључити да се највише увећала у централној стамбено-пословној зони, а има и тенденције повећања у ивичним и приградским зонама. Густина становништва у граду је у директној вези са просторним распоредом стамбених јединица. (Тошић Д. 1999). Највећа густина је у деловима где су стамбене јединице друштвеног сектора градње, док је најмања у зонама индивидуалне стамбене градње, што значи да се густина и размештај становништва са удаљеношћу од центра смањује.

Топографски положај насеља и хипсометријски размештај становништва

За одређивање топографског и хипсометријског размештаја становништва и насеља општине Неготин примењен је картографски метод за различите временске пресеке, тј. за пописе становништва од 1921. до 2002. године. За коришћење статистичких и картометријских података у анализи овог проблема потребно је:

- конструисање просторних мрежа,
- избор хипсометријске скале - примењена је функционална хипсометријска скала која је условна и наменска, тј. у функцији истраживане тематике (Живковић Д. 1989).

Према положају сва насеља у општини Неготин се могу разврстати у две групе. У прву групу спадају насеља која се налазе у пределу виших површи и то су: Поповица, Штубик, Сиколe, Брестовац, Јасеница, Шаркамен, Трњани, Малајница и Плавна. Једино се Поповица налази у подножју Дели Јована у хипсометријском појасу од 480 m, док су остала села на висинама од 200-400 m. Ова сеоска насеља су сва збијеног типа, куће нису сасвим близу, већ се често налазе на размаку од 10-20 m. Пuteви су узани што зависи од нагиба земљишта, центар села је збијенији а периферија размакнутија. Село је подељено у крајеве или "мале", а ови делови су обично омеђени путем или потоцима (Живковић Љ. 1994).

Табела 2. Надморска висина насеља Неготинске крајине

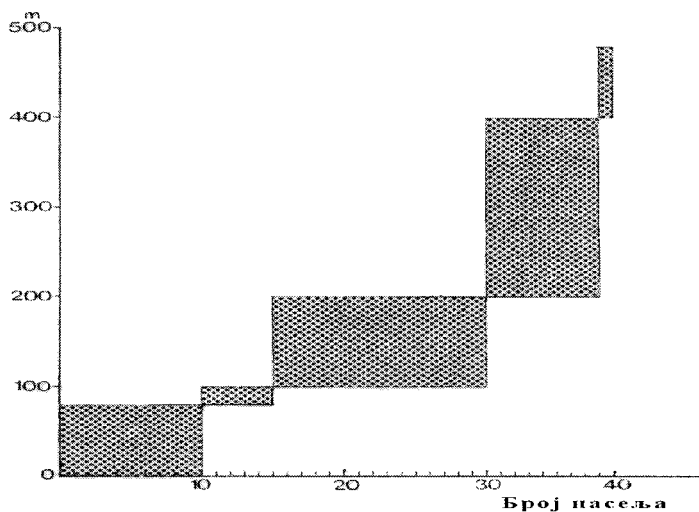
Хипсомет. појас (m)		До 80	80-100	100-200	200-400	преко 400	Укупно
Број насеља		10	5	15	8	1	39
1921.	Бр. ст.	19863	9105	17840	9769	1247	57824
	%	34,3	15,7	30,5	16,8	2,2	100
1931.	Бр. ст.	21931	10185	19228	11004	1265	63616
	%	34,5	16,1	30,2	17,3	1,9	100
1948.	Бр. ст.	22094	10388	19307	10547	1111	63447
	%	34,9	16,3	30,4	16,6	1,7	100
1953.	Бр. ст.	23225	10182	19363	10525	1063	64358
	%	36,1	15,8	30,1	16,3	1,6	100
1961.	Бр. ст.	25228	10039	18756	10389	984	65409
	%	38,5	15,4	28,7	15,9	1,5	100
1971.	Бр. ст.	27704	9125	16677	9289	911	63706
	%	43,5	14,3	26,1	14,6	1,4	100
1981.	Бр. ст.	31797	8464	14684	8186	842	63973
	%	49,7	13,2	22,9	12,8	1,3	100
1991.	Бр. ст.	32531	7897	12164	6768	600	59959
	%	54,2	13,2	20,3	11,3	1,0	100
2002.	Бр. ст.	33657	6906	10415	5863	538	57379
	%	58,7	12,1	18,1	10,2	0,9	100
Индекс 2002/1948		152,3	66,4	53,9	55,5	48,4	90,4

У другу групу насеља убраја се 29 села са градским центром Неготином. Међутим, ову групу можемо поделити на сеоска насеља која се налазе у хипсометријском појасу до 80 m, од 80-100 m и од 100 до 200 m. Осим градског насеља Неготина до 80 m надморске висине налази се још 9 сеоских насеља, од којих су највећа Прахово, Радујевац и Буковче непосредно уз Дунав. Њима слична су и Самариновац и Милошево која су лоцирана поред Неготина.

Од 39 сеоских насеља само пет се налазе у хипсометријском појасу од 80 до 100 m. То су Рајац, Душановац, Ковилово, Мокрање и Уровица.

Највећи број насеља се простире на надморској висини од 100 до 200 m, чак 15. У овом хипсометријском појасу се смањило број становника у периоду 1921-2002. године са 17840 на 10415. Уочљива је тенденција пресељевања становништва ка гравитационом центру Неготину и приградским насељима. Овој групи села припадају Александровац, Браћевац, Чубра, Карбулово, Речка, Рогљево, Смедовац, Тамнич, Видровац, Црномасница, Дупљане, Јабуковац, Мала Каменица, Вељково, Вратна. Једино Плавна и Дупљане припадају сеоским насељима разбијеног типа. Плавна захвата атар у пречнику од 25 километара.

Подаци из табеле 2 указују да је од 1921-1961. године број становника општине Неготин растао за 11,1%, а распоред становника по хипсометријским појасевима се није битније мењао. Промене настају од 1961. године када се број становника општине смањило за 12,3%. Међутим, посматрајући по хипсометријским појасевима промене броја становника су изразите. Становништво се пресељавало из виших области општине у ниже области. У 1961. години у висинском појасу до 80 m живело је 38,5 % становника, а четрдесет година касније више од половине укупног становништва општине - 58,7% становника. Један од разлога овом повећању је градско насеље Неготин, које као општински центар, привлачи становништво у своју гравитациону сверу. Становништво се такође селило и према другим градским насељима, као и у иностранство. Осим Неготина једино повећање броја становника у овом периоду имало је сеоско насеље Милошево јер се налази у његовој непосредној близини. Код свих осталих сеоских насеља евидентно је опадање броја становника у посматраном периоду, нарочито у Смедовацу, Рајцу, Поповици, Тамничу.

Графикон 2. Хипсометријски размештај насеља општине Неготин

Попис из 2002. године указује да се сеоска насеља све више смањују негативним природним прираштајем. Миграциона кретања су слабог интензитета, или их скоро и нема јер је ослабила миграциона база, нарочито у сеоским насељима. Овакве демографске промене воде ка све израженијој депопулацији овог пограничног простора. Имајући у виду досадашњу тенденцију кретања становништва, може се рећи да ће се оно и даље наставити према Неготину, другим градовима и иностранству, ако се не предузму одговарајуће мере за заустављање и повратак иселих. Анализа просторно-демографских односа указује да је мрежа насеља недовољно развијена. Евидентна је диспропорција између нивоа и темпа демографског развоја градског насеља Неготина на једној и сеоских насеља на другој страни.

Процеси урбанизације и деаграризације у мрежи насеља општине

Мрежа насеља представља комплексну географску категорију, хронолошки динамичну у демографском, просторно-физичком и функционалном смислу (Стаменковић С. Бачевић М., 1993). Демографске промене који су се дешавале у насељима на територији општине обухватају цео XX век. До шездесетих година то је била изразита пољопривредна област када је иницијални развој индустрије, а затим и других делатности условио процесе урбанизације, деаграризације, концентрације и поларизације на проучаваном простору.

Савремене тенденције процеса урбанизације односе се на Неготин и његово окружење и значајан су чинилац мењања географске средине. Најважнија обележја урбанизације су пораст градског становништва, кретање радне снаге на релацији село-град, промене физиономских одлика Неготина и насеља у његовом окружењу, као и ширење градског начина живота. Основне промене у процесу урбанизације су:

- демографске промене које представљају свеукупни демографски развој тј. природно и механичко кретање популације, као и промене свих демографских структура.

- функционалне промене које су одређене функционалним капацитетом Неготина и његовим утицајем на трансформацију околног простора.

- физиономске промене које се дешавају у територијалном развоју Неготина и сеоских насеља. Промене у демографској и функционалној структури у великој мери одређују и интензитет физиономских промена на овом простору.

Сложене демографске промене које се огледају кроз процес трансформације насеља општине Неготин засноване су на просторној и социјалној покретљивости становништва. Урбанизација се испољава просторно и временски кроз демографске, функционалне и физиономске промене Неготина и сеоских насеља општине. Одређивање степена урбанизованости насеља условљено је:

- учешћем пољопривредног у укупном активном становништву,
- учешћем запослених у активном становништву према делатности и
- учешћем домаћинства без пољопривредног газдинства у укупном броју домаћинства у насељу.

На бази ових параметара сачињен је модел (Тошић, Д. 1999) по коме је издвојено пет група насеља: урбана насеља, више урбанизована насеља, мање урбанизована насеља, која су на прагу урбанизације и рурална. Када се модел примени на Неготинску крајину издваја се само насеље Неготин као урбано, док насеља Прахово и Милошево задовољавају само један од три услова (учешће пољопривредног у укупном активном становништву), тако да остају у саставу неурбанизованих насеља, док остала насеља не задовољавају ни један од критеријума. Можемо да закључимо да је дошло до изразите поларизације општине Неготин јер се уочена све већа разлика у демографском развоју градског насеља и сеоских насеља.

То је примарна фаза урбанизације са поларизацијским ефектима који су довели до повећања становништва и функција у Неготину, док остала насеља остају аграрна. Трансформација сеоских насеља општине треба да буду подстакнута модернизацијом старих и изградњом нових саобраћајница и остале инфраструктуре, развојем мањих производних погона, објеката здравствене заштите и др. Друштвена потреба за ревитализацијом села постоји, али реализација најчешће изостаје. Тако депопулациони процеси у сеоским насељима општине доводе до стварања демографски празних простора. Само Неготин као градско насеље се одликује социо-економском и функционалном трансформацијом (и донекле Прахово и Милошево). Главни индикатори развијености функционалних односа у насељима је интезитет просторне покретљивости становништва (дефинитивно пресељење и дневна миграција) и тенденције у његовој социо-економској покретљивости (смањење пољопривредног становништва у укупном и повећање броја запослених у непољопривредним делатностима).

Једна од компоненти процеса урбанизације је и процес деаграризације који подразумева напуштање пољопривреде од стране пољопривредног становништва коме је то до тада била једина активност и извор прихода. Уочава се да повећање градског становништва не прати у потпуности смањење пољопривредног. Прелазак становништва из пољопривредних у непољопривредне делатности не значи увек и њихов прелазак из села у градски центар. Овакве географске промене у општини Неготин условљавају:

- трансформацију свих сеоских насеља која се огледа кроз промену аграрног пејзажа, појаву парлога, промену намена објеката пољопривредне економије и сл.
- врло интезивне дневне миграције на релацији сеоска насеља-Неготин.

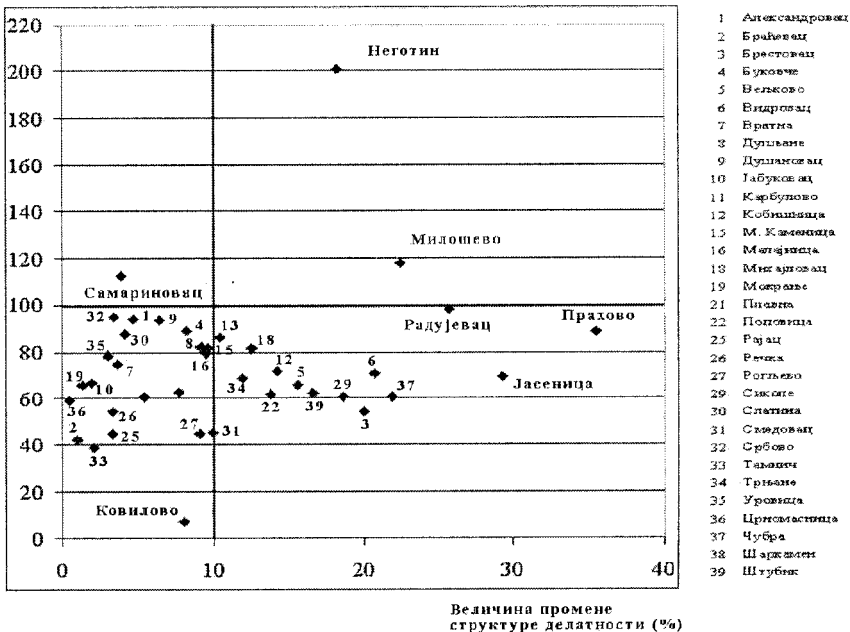
Код анализе утицаја деаграризације на савремене географске и социо-економске промене у насељима коришћени су и показатељи о изворима прихода домаћинства. Повећање броја запослених у непољопривредним делатностима и смањење пољопривредног, у укупном активном становништву, утицало је на промене у структури дохотка у домаћинствима. Ширењем урбаних утицаја у сеоским насељима омогућава се запошљавање њихових становника у непољопривредним делатностима, а то се даље огледа у структури извора прихода у домаћинствима. У условима урбанизације већина радних места је у Неготину (одређен број у Прахову). Тако остварује приход и највећи део запослених из сеоских насеља, па су промене у структурама прихода сеоског становништва директна последица његовог запошљавања у граду. Издвајањем категорије домаћинства пољопривредних, мешовитих и непољопривредних извора прихода, добија се јасна слика стварног преображаја руралних насеља општине. У променама структуре прихода домаћинства приказују се промене кроз које пролазе сеоска насеља. Наиме, 1961. године 65,1% сеоских домаћинства је имало приходе искључиво из пољопривреде, 15,5% је имало мешовит извор прихода, а 19,3% је било из непољопривредних делатности. Исте године у структури домаћинства у једином градском насељу Неготину доминирају она са приходом од непољопривредних занимања 84,1%, затим са мешовитим приходом 10,1%, и на крају она са пољопривредним приходом од 5,9%. До 2002. године ови односи су се дијаметрално променили, на шта је утицало повећање запослености у непољопривредним делатностима и повећање учешћа градског у укупном становништву. Од 15201 домаћинства у којима живи становништво општине, 2002. године приход од аграра има само 20,9%, мешовит 30,5%, а од непољопривреде 48,5% прихода. Снажан процес деаграризације је захватио становништво сеоских насеља. У структури прихода сеоских домаћинства, сада доминирају она са мешовитим приходом (46,6%), затим са приходом од пољопривреде (32,8%) и приходом из непољопривредних делатности (20,6%).

Када се посматра проблем деаграризације сеоских насеља општине мора се имати у виду да већина њихових домаћинстава поседује пољопривредно газдинство (85%) и да се њихови чланови, без обзира што су запослени у другим делатностима, повремено или стално, баве пољопривредном производњом. Сложени демографски процеси трансформације пољопривредне производње су махом решавани преласком појединих чланова пољопривредних домаћинстава на рад у друге делатности, чиме су она прелазила у категорију оних са мешовитим извором прихода. Дешава се да су та мешовита домаћинства носиоци модернизације и специјализације у пољопривреди. Један део дохотка стеченог у другој делатности (у овом случају у индустрији) се улаже у пољопривреду и убрзава њен развој. (Тошић Д. 1999). Због тога је присутна двострука ангажованост радника, на радном месту и на сопственом газдинству.

На рачун пољопривредног становништва повећава се учешће активног становништва у секундарним и терцијарним сектору, и то нарочито у насељима чија је радна снага привучена близином и полифункционалношћу Неготина као градског центра.

Проблем аграрне пренасељености се решавао преласком дела радно-активног становништва у непољопривредне делатности и често је био праћен и његовим иселавањем (нпр. у селу Буковче многи мештани се налазе на привременом раду у Немачкој). Већ седамдесетих година ефекти иселавања су изражени старењем пољопривредног и укупног сеоског становништва, а деведесетих година добијају алармантни карактер јер се старачка домаћинства гасе. Поред иселавања радно способних чланова иселавањају се и целе породице (општина Неготин је од давнина познат печалбарски крај). Старење пољопривредника утиче на смањену производњу и на њено постепено прилагођавање видовима који захтевају мање радне снаге и мање површине земљишта. Проблем деаграризације је произашао из старења пољопривредника, а посебно је изражен у сеоским насељима која су удаљенија од градског центра (Тамница, Смедовац, Рогљево, Вељково).

Индекс пораста
становништва 2002-61.

Графикон 3. Развој насеља општине Неготин у периоду 1961-2002. године

У перспективи главна сметња развојним процесима и променама сеоских насеља општине Неготин биће њихова изразита депопулација и демографско старење. Можемо закључити да је у општини - Неготин као једини градски центар урбана енклава у руралном окружењу. Његово позитивно дејство на савремене географске промене и социо-економску трансформацију околних насеља (Милошево, Прахово) је у иницијалној фази. Демографски се развијају привлачењем становништва из сеоских насеља непосредног окружења. Развој Неготина на једној страни и развој сеоских насеља, с друге стране, указују да у општини доминирају процеси демографске поларизације са јасном разликом између развијеног центра и неразвијене периферије.

Демографско пражњење руралних простора општине Неготин, изузев приградских насеља (Милошево), наспрот концентрацији становништва у урбаном центру онемогућава равномеран развој територије у целини и изазива многобројне негативне последице. Концентрација радно и репродуктивно способног становништва у Неготину условљава развој већег броја функција (индустријске, трговачке, услужне, просветне, здравствене и др.). Повећан обим потреба досељеног становништва условљава развој разноврсних делатности и услуга. У целини посматрано овакве демографске промене највише доприносе развоју града. Али, интезиван демографски развој градског насеља (пораст броја становника и домаћинства у периоду 1921-2002. године) може довести до бројних проблема у виду недостатка стамбеног простора и радних места, преоптерећености инфраструктуре, смањења квалитета живота у граду и нарушавања квалитета животне средине. С друге стране, исељавање радно и фертилно способног становништва из свих сеоских насеља општине Неготин директно утиче на старење популације и смањење природног прираштаја. То доводи до слабљења функционалног капацитета сеоских насеља у општини и одумирања појединих њихових функција (просветне, здравствене).

Пресељавања на целом простору општине Неготин су врло значајна као индикатор функционалних односа и веза. Основни разлог кретања становништва општине је у немогућности задовољења потреба у месту боравка, односно побољшање квалитета живота исељавањем. Моћ привлачења становништва у градски центар расте са повећањем његовог функционалног капацитета. Присутност већег обима функција у градском насељу Неготину подстиче социо-економску и просторну покретљивост становништва. Неготин као градско насеље има развијене функције, односно сеоска насеља су простори са недовољно развијеним функцијама и због тога нису ка њима усмерене миграције. На проучаваној територији Неготин и приградска насеља су она ка којима је упућена већина миграторних струја. Захваљујући интезивном развоју Неготина у послератном периоду и његовом раном стицању статуса градског центра (1921. године), са улогом секундарних, а касније и терцијарних делатности, он има позитиван салдо између усељеног и исељеног становништва. Међутим, ни Неготин, као једини најзначајнији центар општине са највећим могућностима да задржи становништво, не успева да спречи исељавање ка пре свега Београду, а затим и ка другим мање атрактивним градовима Србије (Нишу, Зајечару). Тако је Неготин са приградским насељима за општину дефинисан као пол развоја, наспрот сеоским насељима која су изразито депопулациона. Доминација искључиво аграрних насеља на једној страни и припадност Неготина категорији најразвијенијег насеља указује на процес поларизације и стварање великих разлика на релацији сеоска насеља-градско насеље. Овакав процес екстезивне и стихијне урбанизације за последицу има неконтролисан раст градског центра и пражњење гравитирајућег руралног простора.

Закључак

У општини Неготин присутан је процес функционално демографске поларизације, са великом разликом између градског центра и осталих насеља. Једно

од могућих решења овог проблема се огледа у развоју центара заједнице села (Јабуковац). Заустављање процеса депопулације и деаграризације сеоских насеља и њихов уравнотежен развој захтева њихову ревитализацију. Решавање овог проблема се може превазићи конкретном изградњом неопходних објеката. Тежиште би требало ставити на развој инфраструктуре, посебно саобраћајне. Главни носилац савремених демографских промена на овом простору је градско насеље Неготин чији је значај у усмеравању кретања становништва и материјалних добара евидентан. Неготин је пол привлачења и концентрације становништва и на основу његовог територијалног развоја се успоставља поље његовог утицаја. Процеси урбанизације и индустријализације су подстицали концентрацију становништва која је резултирала поларизацијом (сеоска насеља остају депопулациона). Једна од могућности спречавања интезивирања овог процеса је подстицање развоја центара заједнице села.

ЛИТЕРАТУРА

- Стаменковић С. (2004): **Нека актуелна питања просторне организације мреже насеља и релевантни демографски проблеми у Србији**. Демографија, књ. 1, Институт за демографију Географског факултета у Београду.
- Живковић Д. (1989): **Картометријска анализа хипсометријског размештаја становништва СР Србије**. Докторска дисертација, Универзитет у Београду, Географски факултет, Београд.
- Живковић Љ. (1994): **Неке карактеристике размештаја насеља Неготинске крајине**. Зборник радова, књ. 43, Географски факултет, Београд.
- Живковић Љ. Шабић Д. (2003): **Нека демографска обележја Неготинске крајине**. Зборник радова "Еколошка истина", Д. Милановац.
- Стаменковић С., Бачевић М. (1993): **Географија насеља**. Географски факултет, Београд.
- Тошић Д. (1999): **Просторно-функцијски односи и везе у надалној регији Ужича**. Докторска дисертација, Универзитет у Београду, Географски факултет, Београд.
- Илић Ј., Стојановић С. (1985): **Узроци и карактеристике промене броја насеља у СР Србији после Другог светског рата**. Зборник радова Института за географију ПМФ Универзитета у Београду, св. 32, Београд.
- Манојловић П. (2001): **Неготин**. Географска енциклопедија насеља Србије, књ. III (М-Р), Географски факултет, „Агена“ и „Стручна књига“, Београд.
- Попис 1921. Краљевина СХС, Државна штампарија, Сарајево 1924.
- Попис 1931. Краљевина СХС, Државна штампарија, Београд 1937.
- Попис 1991. Упоредни преглед броја становника и домаћинства 1948-1991., СЗС, књига 9, Београд 1995.
- Попис 2002. Први резултати, РСЗ и СЗС, Београд, 2002.

LJILJANA ŽIVKOVIĆ
NENAD ŽIVKOVIĆ

Summary

DEMOGRAPHIC CHANGES AND PROCESSES IN NEGOTIN MUNICIPALITY SETTLEMENT NETWORK

The process of functional demographic polarization is present in the region Negotinska Krajina, with a distinct difference between the town centre and other settlements. One of the possible solutions of this problem is reflected in the development of centers of the village communities (Jabukovac).

Stopping the process of rural areas degradation and the objective of their balanced development require revitalization of the rural areas. This problem can be overruled by concrete construction of the necessary buildings. The main point should be the development of the infrastructure, especially traffic. The main bearer of the contemporary geographic changes in this area is Negotin itself, which has an evident importance in directing the movements of the population and material goods. Negotin is a pole of attractiveness and concentration of the regionally functional relations on the basis of intensity and territorial range of which the field of its influence is established. The processes of the urbanization and industrialization have spurred the concentration of population which resulted in clear polarization. One of the possibilities of the prevention of this process to be intensified is to spur the development of the village community centers.